

א (א) אִיכָהּ יֹשְׁבַה בְּדָד הָעִיר רַבְתִּי עִם הָיְתָה פְּאֶלְמָנָה רַבְתִּי בְּגוֹיִם שָׂרְתִי בַּמְדִּינוֹת הָיְתָה לְמָס׃ א (ב) בָּכוּ תִכְפֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לְחִיָּה אֵינֶן-לָהּ מִנְחָם מִפְּלִיאֵהָ בְּגָדוֹ בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאִיבִים׃
 ב (ג) גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֵנִי וּמָרַב עֲבָדָה הִיא יֹשְׁבַה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כְּלִדְרָפְיָהּ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים׃ א (ד) דְּרָכֵי צִיּוֹן אַבְלוֹת מִבְּלֵי בְּאֵי מוֹעֵד כְּלִשְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין כַּהֲנִיָּה נְאֻנְחִים בְּתוֹלְתֶיהָ גּוֹגוֹת

רש"י

לעת ערב הצימו צו אמת האור, דבר אחר צלילה לילה של צניית מרגלים חשעה צאז גרמה להם, דבר אחר צלילה שכל הצוכה צלילה השומע קולו צוכה עמו: ודמעיתה על לחיה. מתוך שהיא צוכה תמיד: כ" רעיה. אוהציה: (ג) גלתה יהודה. מאלצה: מעני. מחמת עוני: ומרוב עבודה. שהכנידו עליה כשדים: היא יושבה בגוים. וצמקוס שגלחה ושצה שס לא מלאה מנות: בין המצרים. שיש גוצה מכאן ומכאן ואין מקוס לנוס: המצרים. גבוליס של שדה וכרס ומדרש אגדה צין שצעה עשר צתמוז לתשעה צאז: (ד) באי מועד. עולי רגלים: נוגות. לשון יגון ואין שורש צמיצה אלא הגימ"ל לצדה:

מאיר המגילה

א. עי' איכ"ר פ"א סי' א: ואימתי נאמרה מגילות קינות רבי יהודה אומר בימי יהויקים נאמרה אמר לו ר' נחמיה וכי בוכין על המת עד שלא ימות אלא אימתי נאמרה אחר חורבן הבית הרי פתרונו איכה יושבה בדד.
 ב. עי' איכ"ר (פ"א סי' א): שלשה נתבאו בלשון איכה משה ישעיה וכו' א"ר לוי משל למטרונה שהיו לה שלשה שושבינין אחד ראה אותה בשלותה, ואחד ראה אותה בפחזותה, ואחד ראה אותה בניוולה. כך משה ראה את ישראל בכבודם ושלותם ואמר איכה אשא לבדי טרחכם, ישעיה ראה אותם בפחזותם ואמר איכה היתה לזונה. ירמיה ראה אותם בניוולם ואמר איכה יושבה. שאלו את בן עזאי אמרו לו רבינו דרוש לנו דבר אחד ממגילת קינות אמר להם לא גלו ישראל עד שכפרו ביחידו של עולם ובמילה שנתנה לעשרים דורות ובעשרת הדברות ובחמשה ספרי תורה מנין איכ"ה. א"ר לוי לא גלו ישראל עד שכפרו בשלשים ושש כריתות שבתורה ובעשרת הדברות

(א) איכה יושבה בדד. ירמיה כחז ספר קינות היא המגלה אשר שרף יהויקים על האח אשר על האש והיו זה שלש אל"ף צימות איכה ישצה איכה יעיצ איכה יועם שוב הוסיף עליו אני הגצר שהוא שלש אל"ף צימות שני (ירמיה לו) ועוד נוסף עליהם דברים רבים כהמה שלש כנגד שלש: בדד. גלמוד מיושציה: רבתי עם. יו"ד ימירה כמו רצת עם שהיתה עמה רצ יש מדרשי אגדה הרצה ואני צאתי לפרש לשון המקרא כמשמעו: היתה באצמנה. ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך צעלה למדינת היס ודעתו לחזור אללה: (ב) בכו תבכה. שמי צכיות על שמי חורצנין: בצי"ה. שהמקדש נשרף צלילה דאמר מר

וְהָיָא מֵרִלְהָ: ד' ס' (ה) הָיוּ צָרִיהָ לְרֵאשׁ אֲבוּיָהּ שְׁלוֹ פִי־יִקְוֶן הַזָּהָה עַל
 לִב־פִּשְׁעֵיהָ עוֹלָלָיָהּ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי־צָר: ה' ס' (ו) וַיֵּצֵא \$מִן־כַּת מִבַּת־צִיּוֹן
 כָּל־הַדָּרָה הָיוּ שָׂרֵיהָ פְּאִילִים לֹא־מֵצְאוּ מָרְעָה וַיִּלְכוּ בְּלֹא־כַח לִפְנֵי רוּחָהּ: ו'
 ס' (ז) זָכְרָה יְרוּשָׁלַם יְמֵי עֲנִיָה וּמְרוּדֶיהָ כָּל מַחְמָדֶיהָ אֲשֶׁר הָיוּ מִיְמֵי קֶדֶם בְּנֶפֶל
 עֲמָה בְּיַד־צָר וַאֲיִן עוֹזֵר לָהּ רָאוּהָ צָרִים שָׁחֲקוּ עַל מִשְׁפַּתָּהּ: ז' ס' (ח) חֲמָא
 חֲמָאָה יְרוּשָׁלַם עַל־כֵּן לְנִידָה הֵיחָה כָּל־מִכְבָּדֶיהָ הַזִּילוּהָ פִירָאוּ עֲרוֹתָהּ

רש"י

(א) וירדתי על ההרים (מהלים נה) אריד ציחי ושהימה:
 כ" מחמדיה. וזכרה כל טוב מחמדיה שמימי קדם:
 שחקו ע" משבתיה. שמחו על צניעת משושה חגה
 חדשה וצניעה ומ"א דורשו זלשון אחר שהיו שובתין
 צגולה צצצמות וימים טובים ושומטים צצציעיות והיו
 האומות משחקים עליהם ואומרים שטים צצצכס לא
 שמרתם ועכשו צגולה משמרון: (ח) צנידה. לגולה
 לשון נע ונד אישמוצ"ר צלע"ז: ערותה. קלונה:

מאיר המגילה

גרשתי אתכם הדא הוא דכתיב (ירמיה ג) שלחתיה
 ואתן את ספר כריתותיה אליה ד"א היתה כאלמנה
 ר' עקיבא ורבנן ר' עקיבא אומר אלמנה ואתה אומר
 כאלמנה אלא אלמנה מעשרת השבטים ולא משבט
 יהודה ובנימין ורבנן אמרין אלמנה מאלו ומאלו
 ולא מהקב"ה שנאמר (ירמיה נ"א) כי לא אלמן ישראל
 ויהודה מאלהיו.
 ה. ע"י איכ"ר (פ"א ס"ד) רבתי בגוים והלא כבר נאמר
 רבתי עם ומה ת"ל רבתי בגוים אלא רבתי בדעות
 ר' הונא בשם ר' יוסי בכל מקום שהיה אחד מבני
 ירושלם הולך למדינה היו מציעין לו קתדרא לישב
 עליה בשביל לשמוע חכמתו.
 ו. ע"י סנהדרין דף קד ע"א: רבתי בגוים שרתי
 במדינות אמר רבא אמר רבי יוחנן כל מקום שהן
 הולכין נעשין שרים לאדוניהן.
 ז. ע"י איכ"ר (פ"א ס"ב) שרתי במדינות א"ר יוחנן לפי
 שעברו ישראל על תנאי שקבלו מסיני לפיכך היתה
 למס הוא סיני הוא למס חושבניה דדין כחושבניה
 דדין אמר רבי ישמעאל בר נחמן לפי שעברו ישראל
 עבודת כוכבים לפיכך היתה למס היא למס היא סמל
 אתוי דדין הינן אתוי דדין ר' ברכיה אמר הפכה
 למס סמל ורבנן אמרי למס למסא דליבא.

(ה) ש"ו. יושבים צלוה: הוגה. הדאיצה והוא לשון
 יגון: (ו) כאיילים לא מצאו מרעה. כאילי אשר לא
 מלאו מרעה שאין להם כח לצרות שהולש כחם צרעב:
 לפני רודף. כל רודף שצמקרא חסר זה מלא שנרדפו
 רדיפה שלימה על כן יסד הפייט מלא רודפתי וחסרה
 שנת גאולי, שנת גאלי צאה חסר כמיז: (ז) זכרה
 ירוש"ם. צגלומה: ימי ענייה. ימי חורבנה שהציאה
 לידי עוני: ומרודיה. הוא לשון נער כמו (שופטים

ד. ע"י איכ"ר (פ"א ס"ג) היתה כאלמנה א"ר אבא
 בר כהנא הם לא פלשו אחר מדת הדין והיא לא
 פלשה אחריהם הם לא פלשו אחר מדת הדין שנא'
 (במדבר י"א) ויהי העם כמתאוננים מתאוננים אין כתיב
 כאן אלא כמתאוננים (הושע ה') היו שרי יהודה כמסיגי
 גבול מסיגי אין כתיב כאן אלא כמסיגי (שם ד') כי
 כפרה סוררה כי פרה אין כתיב כאן אלא כפרה
 סוררה ומדת הדין לא פלשה אחריהם היתה כאלמנה
 היתה אלמנה אין כתיב כאן אלא כאלמנה כאשר
 שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה דרך
 קשתו כאויב אויב אין כתיב כאן אלא כאויב היה
 ה' כאויב אויב אין כתיב כאן אלא כאויב. ד"א
 היתה כאלמנה ר' חמא בר עוקבא ורבנן ר' חמא בר
 עוקבא אמר לאלמנה שהיתה תובעת מזונותיה ולא
 היתה תובעת כתובתה ורבנן אמרין למלך שכעס על
 מטרונה וכתב לה גיטה ועמד וחספו ממנה וכל זמן
 שהיתה מבקשת לינשא לאחר היה אומר לה היכן
 גיטיך וכל זמן שהיתה תובעת מזונותיה היה אומר
 לה ולא כבר גרשתיך כך כל זמן שישראל מבקשים
 לעבוד עבודת כוכבים היה אומר להם הקב"ה (ישעיה
 נ) אי זה ספר כריתות אמכם וכל זמן שמבקשים
 לעשות להם נסים ככתחלה אומר להם הקב"ה כבר

גַּם־הָיָא נְאֻנְחָה וַתֵּשֶׁב אַחֲזֹר: ^ח ם (ט) טַמְאָתָהּ בְּשׁוּלְיָהּ לֹא זָכְרָה אַחֲרֵיתָהּ וַתֵּרֶד פְּלָאִים אִין מְנַחֵם לָהּ רָאָה יִקְוֶן אֶת־עַנְיִי בִּי הַגְּדִיל אוֹיֵב: ^ט ם (י) יָדוּ פֶּרֶשׁ צָר עַל כָּל־מַחְמַדְיָהּ בִּי־רָאָתָהּ גּוֹיִם בָּאוּ מְקַדְּשָׁה אֲשֶׁר צְוִיתָה לֹא־ יבֹאוּ בְּקָהֶל לָךְ: ^י ם (יא) פְּל־עֲמָה נְאֻנְחִים מְבַקְּשִׁים לָחֵם נָתַנוּ מַחְמוּדֵיהֶם מַחְמַדְיָהֶם בְּאֶכֶל לְהֵשִׁיב נֶפֶשׁ רָאָה יִקְוֶן וְהִבִּיטָה בִּי הָיִיתִי זֹלְלָה: ם (יב) לֹא אֵלֵיכֶם פְּל־עֲבָרֵי דְרָךְ הַבֵּיטוּ וּרְאוּ אִם־יֵישׁ מְכָאוֹב בְּמִכְאֹבִי אֲשֶׁר עֹלְלָ לִי אֲשֶׁר הוֹגָה יִקְוֶן בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ: ^{יא} ם (יג) מְמָרוֹם שְׁלַח־אֵשׁ בְּעַצְמָתִי וַיִּרְדְּנָה פֶּרֶשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלֵי הַשִּׁיבָנִי אַחֲזֹר נְתַנְנִי שְׂמֵמָה כָּל־הַיּוֹם דְּוָה: ^{יב} ם

רש"י

(כג) לא יצא עמוני וגו': אשר צוית לא יבאו בקהל דך. אלו עמון ומואב: (יב) לא אליכם. לא תהא כזרה הזאת עוד לכל עוזרי על דת אמרו חכמים מכאן לקובלגא מן התורה ראו מה עשה לי הציטו וראו וגומר: אשר עוֹלָל. אשר נעשה לי: אשר הוגה ה'. אותי ציוס חרון אפו גם זה לשון יגון: (יג) וירדנה. וירדה אותה וישצר אותה ע"י ריזוי ויסורין לכן הנו"ן דגושה לפותרו בלשון יחידית כמו יעשנה יכרסמנה ירענה שהענש ל' נקצה כמו דאת אומר (יחזקאל לו) העלמות היצשות שצר כל אחת ואחת, ד"א וירדנה כמו (שופטים יד) וירדהו אל כפיו הריק

מאיר המגילה

כמה דאת אמר (דברים י"ח) ונתן לכהן הזורע והלחים והקיבה ד"א על גבוריה כמה דאת אמר (שופטים ט"ו) וימצא לחי חמור טריה ד"א על שופטיה כמד"א (מיכה ד) בשבט יכו על הלחי ד"א על בחוריה את מוצא בשעה שנכנסו שונאים לבית המקדש תפשו את הבחורים וכפתו ידיהן לאחוריהן והיו בוכין והיו הדמעות יורדות על לחיהן ולא היו יכולין לקנחן ונושרות על לחיהם כצרכת השחין. יא. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י כז): אין לה מנחם א"ר לוי כל מקום שנא' אין הוה לה (בראשית י"א) ותהי שרי עקרה אין לה ולד והוה לה שנא' (שם כ"א) וה' פקד את שרה וכו' אף כן את אומר אין לה מנחם והוה לה שנא' (שם כ"ג) אנכי אנכי הוא מנחמכם. יב. ע"י מדרש זוטא איכה א: אין לה מנחם מכל אוהביה אלו נביאי השקר שהתנבאו להם לישראל ולא הניחום לחזור.

נאנחה. לשון נפעלה שושפי"דר בלע"ו: גם היא נאנחה. הוא שם דצר שושפרי"דל: (ט) טומאתה בשוליה. לשון גנאי הוא דס נדומה ניכר בשולי בגדיה כלומר טמאותיה גלוין, הרבה עשאתן בגלוי: לא זכרה אחרייתה. כשהיו חוטאין לא נתנו לצ מה תהיה אחרייתם לפיכך ותרד פלאים ירידתם נפלת פלאים הרבה שהכל פלאים שאירע לה מה שלא אירע לכל עיר: (י) ידו פרש צר. עמון ומואב: ע"ל ב"ל מחמדיה. ספרי תורות שנאמר צהם (תהלים ע"ט) הנחמדים מזהב הכל נפנו לבזו כסף וזהב והם נפנים על ספרי תורות כדי לשורפם לפי שכתוב צהם (דברים

ח. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י כב) בכה תבכה כתיב (תהלים מ"ב) היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה וגו' רבי אחא ורבנן רבי אחא אומר כשם שהלחם תדיר כך דמעתי תדירה. ט. ע"י סנהדרין דף קד ע"ב: בכה תבכה בלילה שתי בכיות הללו למה אמר רבה אמר רבי יוחנן אחד על מקדש ראשון ואחד על מקדש שני בלילה על עסקי לילה שנאמר ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו (היום) [הלילה] ליל תשעה באב היה אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל אתם בכיתם בכיה של חנם ואני אקבע לכם בכיה לדורות דבר אחר בלילה שכל הבוכה בלילה קולו נשמע דבר אחר בלילה שכל הבוכה בלילה כוכבים ומזלות בוכין עמו דבר אחר בלילה שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה כנגדו. י. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י כה): ודמעתי על לחיה על כהניה

(יד) נִשְׁקַד עַל פְּשָׁעֵי בִידוֹ יִשְׁתַּרְגּוּ עָלוּ עַל-צִוְאוֹרֵי הַכְּשִׁיל כַּחַי נִתְּנֵנִי אֲדֹנָי בְּיָדִי לֹא-אוֹכַל קָוִים: ^{יג} ׀ ׀ סֵלָה כָּל-אֲבִירָא אֲדֹנָי בְּקִרְבִּי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁבֵר בַּחוּרֵי גַת דְּרָךְ אֲדֹנָי לְבַתּוֹלַת בַּת-יְהוּדָה: ^{יד} ׀ ׀ עַל-אֱלֹהֵא אֲנִי בּוֹכֶיָה עֵינָא עֵינֵי יָרְדָה מַיִם כִּי-רָחַק מִמֶּנִּי מִנְחָם יִמְשִׁיב נַפְשִׁי הָיוּ בְּנֵי שׁוֹמְמִים כִּי גָבַר אוֹיֵב: ^{טו} ׀ ׀ פְּרָשָׁה צִיּוֹן בְּיַדֶּיהָ אֵין מִנְחָם לָהּ צוּהָ יִקְוֶה לִיעֲקֹב סְבִיבּוֹ צָרוֹ

רש"י

להוליא דמס: (טו) עיני עיני. כלומר תמיד עיני יורדה מים כפל הלשון מלמד שאין הפוגות: (יז) פרשה ציון בידיה. כמו (ישעיה כה) ופירש ידיו בקרבו כאלד המוליך ידיו מוליכם ומציאם ומנטער בהם, דבר אחר פרשה ציון לשון שצירה כמו (איכה ד) ופורש אין להם, (ירמיה טו) ולא יפרסו להם על אצל לנחמו על מת כך חצרו מנחם ובלשון משנה פרוסה קיימת ומשמעו כאלד המנטער שחובק את ידיו ומצרם, תוספת מלאחי: צוה ה' ליעקב סביביו צריו. לזה על יעקב שיהיו צריו סביביו אף כשגלו לצבל ולאשור הגלה סנחריב את אויביהם עמון ומואב והושיבם אלליהם והם מקנתיים אותם כמ"ש צמקת קדושין הומניא איכא צבל כולה דעמונאי: אגדה. לריחוק לצו:

מאיר המגילה

מהלכין יחפין גלותם גלות לכך נאמר גלתה יהודה כאן הוא אומר גלתה יהודה ולהלן הוא אומר (ירמיה ג"ב) ויגל יהודה מעל אדמתו אלא כיון שגלו תשש כחן כנקבה לכך נאמר גלתה יהודה. טו. עי"ש: מעוני על שאכלו חמץ בפסח כמד"א (דברים ט"ז) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני ד"א מעוני על שחבלו משכון עני בתוך בתיים כמד"א (שם כ"ד) ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו ד"א מעוני על שעשקו שכר שכיר כמד"א (שם) לא תעשוק שכיר עני ואביון ד"א מעוני על שגזלו מתנות עני כמד"א (שם) לעני ולגר תעזוב אותם ד"א מעוני על שאכלו מעשר עני ר' ביבי ור' הונא בשם רב האוכל טבל של מעשר עני חייב מיתה ד"א מעוני על שעבדו עבודת כוכבים כמד"א (שמות ל"ב) קול ענות אנכי שומע א"ר אחא קול קילוס עבודת כוכבים אנכי שומע רבי יהודה בשם רבי יוסי אומר אין לך דור ודור שאינו נוטל מחטאו של עגל.

את המוח גורר ורודה המוח מתוכו: (יד) נשקד ע"פ פשעי בידו. אין לתיבה זו דמיון במקרא ובלשון ארמי של פסיקתא קורין לדרבן מסקדא מלמד הצקר ואומר אני נשקד פוינט"רינט צלעו נקודים מנומרים ומסומני" היו פשעי צידו של הקדוש ברוך הוא לזכרון לא נשכח מניינס ותשלומיהם: ישתרגו. נעשו קליעות קליעות ועלו על זוארי לשון משנה אין משרגין את המטות: (טו) פ"ה. רמס ורפס לשון (ישעיה סג) סולו סולו המסילה: קרא ע"י מועד. יעידת גייסות לצבא עלי ורצותינו דרשו מה שדרשו תמוז דההוא שתא מלוי" מלאה של שנה שנייה לצאתם ממזרים לכך אירע חזרתן של מרגלים ליל תשעה באב שעליה הוקצעה כזימתן לדורות: גת דרך. לשון הריגה כמו (ישעיה סג) פורה דרכתי לצדי כדורך ענזי" להוליא יינס כך רמס הנשים

יג. ע"י איכ"ר (פ"א ס" טו): כל רעיה בגדו בה היו לה א"ר יעקב דכפר חנן זה מיכאל וגבריאל. ע"י מדרש זוטא איכה א: שהיו מלמדים עליה זכות אמר להם הקדוש ברוך הוא מי חביב עליכם. אמרו לו [ישראל ואחר ישראל] מי חביב עליכם אמרו לן בית המקדש אמר להם נשבע אני בשמי הגדול שאתם בעצמכם מציתים בי את האור מיד נטלו מיכאל וגבריאל שני לפידי אש והציתו אש בהיכל ה' והיה המקדש קורא קינה על עצמו שנאמר ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה (איכה א' י"ג) וכתוב מגיד מראשית אחרית (ישעיה מ"ו ר').

יד. ע"י איכ"ר (פ"א ס" כח): גלתה יהודה אומות העולם אינן גולים אלא אע"פ שגולים אין גלותם גלות אומות העולם שאוכלים מפתם ושותים מיינם אין גלותם גלות אבל ישראל שאין אוכלין מפתם ואין שותין מיינם גלותם גלות אומות העולם שהן מהלכין באסקפטיות שלהם אין גלותם גלות אבל ישראל שהן

הִיְתָה יְרוּשָׁלַם לְנֹדָה בֵּינֵיהֶם: טז ׀ (יח) צְדִיק הוּא יִקְנֶה כִּי פִּיהוּ מְרִיתִי
 שָׁמְעוּ-נָא כָּל-עַמִּים הָעַמִּים וּרְאוּ מִכְּאֲבֵי בְּתוּלָתִי וּבַחֲוָרֵי הֶלְכוּ בְּשֹׁבֵי: ׀
 (יט) קִרְאתִי לְמֵאֲהָבֵי הַמָּה רְמוּנֵי כְּהֵנִי וּזְקֵנֵי פְעִיר גָּעוּ כִּי-בִקְשׁוּ אֶכֶל לְמוֹ
 וַיִּשְׁבוּ אֶת-נַפְשָׁם: ׀ ׀ (כ) רָאָה יִקְנֶה כִּי-צָרָלִי מְעַי חֲמַרְמְרוּ גִהְפָּד לְבִי
 בְּקִרְבִּי כִּי מָרוּ מְרִיתִי מִחוּץ שְׂפֵלֶה-חֶרֶב בְּפִית כַּמּוֹת: ׀ ׀ (כא) שָׁמְעוּ כִּי
 נֶאֱנַחָה אָנִי אֵין מִנְחָם לִי כָּל-אֵיבֵי שָׁמְעוּ רַעְתִּי שָׁשׂוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ הַבֵּאתָ
 יוֹם-קִרְאתָ וַיְהִי כְּמוֹנִי: ׀ ׀ (כב) תָּבֵא כָּל-רַעְתָּם לְפָנַי וְעוֹלָל לְמוֹ כַּאֲשֶׁר
 עוֹלָלָתָ לִי עַל כָּל-פְּשָׁעַי כִּי-רַבּוֹת אֲנַחְתִּי וּלְבִי דָוִי: ׀ ׀ פ

רש"י

(יט) קראתי למאהבי. לאותם שמראים ענמם
 כאלהצים: המה רמוני. כגון בני ישמעאל שהיו
 יוצאים לקראת הגולים כשהיו השבאים מוליכים אותם
 דרך עליהם ומראים את ענמם כאלו מרחמים
 עליהם והיו מווצאים להם מיני מלוחים נודות נפוחים
 כסבורים שהוא יין ואוכלים וממאים ורואים לשתות
 וכשממיר הנוד צשינו היתה הרוח נכנסת צמעיו
 והוא מת והוא שאמר הכמוצ (ישעיה כא) ציער
 צערצ תלינו וגו' (סס) לקראת למא החיו מים
 יוצאי ארץ מימא צלחמו קדמו נודד: וישיבו את
 נפשם. כתי שישצו את נפשם: (כ) חמרמרו.

מאיר המגילה

טז. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י כט): ומרוב עבודה א"ר אחא
 על שהיו משתעבדים בעבד עברי כמד"א (ירמיה ל"ד)
 מקץ שבע שנים תשלחו.
 יז. עיי"ש: היא ישרה בגוים לא מצאה מנוח ר' יודן
 בר' נחמיה בשם רשב"ל אמר אילו מצאה מנוח לא
 היתה חוזרת.
 יח. עיי"ש: השיגוה בין המצרים כהיא דתנן דברי
 בן ננס בסימניו ובמצרניו ד"א כל רודפיה השיגוה בין
 המצרים ביומין דעקא משבעה עשר בתמוז עד תשעה

באב שבהם קטב מרירי מצוי כמד"א (תהלים צ"א) מדבר
 באופל יהלוך מקטב ישוד צהרים.
 יט. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י ל): דרכי ציון אבלות א"ר הונא
 הכל מבקשין תפקידן וכו' אפילו דרכים מבקשין
 תפקידן הדא הוא דכתיב דרכי ציון אבלות מבלי באי
 מועד מבלי בורגנין מבלי בוליטין אין כתיב כאן אלא
 מבלי באי מועד.
 כ. עיי"ש: כל שעריה שוממין שלא היו נכנסין
 ויוצאין בהן.

ב (א) **איכה יעיב באפוא אדני את־בת־ציון השליד משמים ארץ תפארת ישראל ולא־זכר הדרג־גלו ביום אפוא:** כ"א **ס** (ב) **בלע אדני לא ולא חמל את פל־נאות יעקב הרם בעברתו מבצרי בת־יהודה הגיע לארץ חלל ממלכה ושריה:** כ"ב **ס** (ג) **גדע בחר־יאף כל קרן ישראל השיב אחר ימינו מפני אויב ויבער ביעקב פאש להבה אכלה סביב:** כ"ג **ס** (ד) **דרך קשתו פאויב נצב ימינו כצר ויהרג כל מחמדי־עין באהל בת־ציון שפך פאש חמתו:** כ"ד **ס** (ה) **היה אדנו פאויב בלע ישראל בלע כל־ארמנותיה שחת מבצרו וירב בבת־יהודה תאניה ואניה:** כ"ה **ס** (ו) **ויחמם**

רש"י

דרך קשת שהם חזקים לשום רגלו עליהם כשהוא כופפם לכך נכמז בלשון דריכה: שפך כאש חמתו. כך חבור המלה שפך חמתו שהיא כאש כי לא מנינו שפיכה של אש אלא אכל חמה כדכתיב (תהלים עט) שפוך חמתך על הגוים: (ה) וירב בבת יהודה. הרצה בכנסת יהודה: תאניה ואניה. נער ויללה: וירב. נקוד יו"ד קמץ קטן שהוא לשון הרצה את אחרים וירצ העם ויעזמו מאד נקוד חירק שהוא לשון רצה הוא את עצמו וכן כל תיב' שפעל שלה זה"א כגון פנה זכה זכה כן דרכה לשמש כשהוא מחסר ממנה ה"א כשהוא מדבר על עצמו נקוד חירק כגון (שמות ז) ויפן פרעה וכשהוא מדבר על אחרים נקוד קמץ כגון (שופטים טו) ויפן זנב אל זנב (מלכים ז כה) ויגל יהודה מעל אדמתו (שם יח) ויגל מלך צבל את ישראל אשורה: (ו) ויחמום. לשון כרימה וכן (איוב טו) יחמום כגפן

מאיר המגילה

כד. עי' איכ"ר (פ"א ס"י לא): היו צריה לראש א"ר הילל בר' ברכיה כל מי שבא להצר לישראל נעשה ראש מה טעם היו צריה לראש את מוצא עד שלא חרבה ירושלים לא היתה מדינה חשובה כלום משחרבה ירושלים נעשה קיסרין מטריפולין ותנופילין ד"א היו צריה זה נבוכדנצר אויביה שלו זה נבוזראדן ד"א היו צריה לראש זה אספסיאנוס אויביה שלו זה טיטוס. כה. עי' איכ"ר (פ"א ס"י לב): כי ה' הוגה על רוב פשעיה יכול על מגן ת"ל על רוב פשעיה. כו. עי"ש (ס"י לג): עולליה הלכו שבי לפני צר א"ר יהודה באו ראו כמה חביבין תינוקות לפני הקב"ה גלתה סנהדרין ולא גלתה שכינה עמהם גלו משמרות

(א) איכה יעיב. יאפיל כד"א (מלכים א יח) והשמים התקדרו צעזים: משמים ארץ. לאחר שהגזיחה עד לשמים השליכס לארץ צנת אחת ולא מעט מעט מאיגרא רמא לצירא עמיקתא: הדום רגליו. שרפרף מרגלותיו וזה ציט המקדש: (ב) נאות יעקב. צמי יעקב לשון נוה: הגיע לארץ. השפילס לארץ: חלל ממלכה ושריה. אלו ישראל שהיו קרויים (שמות יט) ממלכת כהנים: ושריה. מדרש אגדה יש אלו שרים של מעלה שהחליפס הממונה על האור מינה על המים והחליף כל הממונים לפי שהיו צרשעי ישראל צעלי שם המפורש וצוטחים הם שיציעו את שרי מעלה להלילס מאש וממים ומחרצ ועכשו כשהיו משציע את שר האש צשמו והוא משיצ אין ממשלה זו צידי וכן כולם: (ג) השיב אחר ימינו. השיצ עצמו כמשיצ אחר ימינו מלהלחם צעד צינו: (ד) דרך קשתו. לפי שכך

כא. עי"ש: כהניה נאנחים שאין מי שיתן להם מתנות כהונה. כב. עי"ש: בתולותיה נוגות א"ר יצחק בר' סימון אלו תלמידי חכמים שהיו נאים כבתולות ונעשו כדונג ר' שמואל אמר ר' יצחק אלו הבוליוטין שהן נאים כבתולות ונעשו כנוגות ד"א בתולותיה נוגות שהיה זה בא ובעל והיה זה בא ובעל עד שהגו את מכתה. כג. עי"ש: והיא מר לה מר לה לערותה. עי' מדרש זוטא איכה נוסח ב: היו הכשדים בועלים הבתולות עד שהלך דם הבעילה כיון מן הגת שנאמר בתולותיה נוגות והיא מר לה (איכה א' ד). אל תקרא נוגות אלא מגן ת.

בְּגַן שָׂבוּ שַׁחַת מוֹעֵדוֹ שִׁבַּח יְקוֹקוֹ בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְיִשְׁבַּת וַיִּנְאֵץ בְּזַעַם-אָפוֹ מֶלֶךְ
 וְכֹהֵן: כ"ם (ח) זָנַח אֲדֹנָיו מִזִּבְחֹו נֶאֱרַר מִקִּדְשׁוֹ הַסִּגִּיר בְּיַד-אֹיִב חוֹמַת אֲרַמְנוֹתֶיהָ
 קוֹל נְתָנוּ בְּבֵית-יְקוֹק פְּיוֹם מוֹעֵד: כ"ז ס (ח) חָשַׁב יְקוֹק לְהִשְׁחִית חוֹמַת בַּת-צִיּוֹן
 נִטְּהָ קוֹ לֹא-הִשִּׁיב יָדוֹ מִבְּלָעַ וַיִּאֲבֹל-חַל וְחוֹמָה יַחֲדוֹ אֲמַלְלוּ: כ"ח ס (ט) מָבְעוּ
 בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ אֶבֶד וְשֹׁבֵר בְּרִיחֶיהָ מִלֶּכֶה וְשָׂרִיָּה בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַם-נְבִיאֶיהָ
 לֹא-מִצְאוּ חֲזוֹן מִיְקוֹק: כ"ט ס (י) יִשְׁבוּ לְאֶרֶץ יְדָמוּ וְקָנִי בַת-צִיּוֹן הֵעֲלֹ עֵפֶר
 עַל-רֵאשִׁים חָגְרוּ שִׁקִּים הוֹרִידוּ לְאֶרֶץ רֵאשֵׁן בַּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם: ל' ס (יא) כָּלוּ

רש"י

אגדה לפי שמלכו כבוד לארון שנאמר (מהלים כד) שאר
 שערים ראשיכם לפיכך לא שלטה זהם צריה וטבעו
 בארץ ורבותינו אמרו מעשי ידי דוד היו לפיכך לא
 שלטו זהם אויבים: אין תורה. אין זהם מורה
 הוראה: (י) ישבו לארץ וגו'. כמשמעו ומדרש
 אגדה נבוכדנצר הושיבם לארץ כשמרד צו לדקיהו ועבר
 על שזועתו צו וישצ לו צדפנה של אנטוכיא ושלח
 בשציל סנהדרין וצאו לקראתו וראה אותם אנשים של
 אורה והשיב אותם בקמדראות של זהב ואמר להם סדרו
 לי תורתכם פרשה ופרשה ומרגמה לי כיון שהגיעו
 לפרשת נדרים אמר להם אם הוא רונה לחזור יכול הוא
 לחזור אמרו לו ילך אלל חכם ויתיר לו אמר להם אם
 קן אחס התרמס לדקיהו את שזועתו אזה ושטוס
 והושיבם לארץ וקשרו שערות ראשם צונצות הקוסים

מאיר המגילה

יהודה כשהן רכים משולים ככבשים שנא' (ישעיה ה)
 ורעו כבשים כדברם וכשהן קשים משולין כאילים
 שנאמר היו שריה כאילים ר' סימון בשם ר' שמעון
 בר אבא ור' שמעון בן לקיש בשם ר' יהושע מה
 אילים הללו בשעת שרב הופכין פניהם אלו תחת אלו
 כך היו גדולי ישראל רואין דבר עבירה והופכין
 פניהם ממנו [ולא הוכיחו זה את זה - שבת קיט ע"ב]
 אמר להם הקב"ה תבא שעה ואני עושה לכם כן
 ל. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לג): וילכו בלא כח לפני רודף
 ר' יהודה בר' סימון בשם ר' לוי בר' טרפון בזמן
 שישראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא מוסיפין
 כח בגבורה של מעלה כמד"א (במדבר י"ד) ועתה יגדל
 נא כח ה' ובזמן שאין עושין רצונו של הקב"ה
 כביכול מתישין כח גדול של מעלן והולכין גם הם

(ירמיה יג) נחמסו עקצין: בגן. כמו שגוזזין ירקות
 הגנה: שבו. מעונתו שבו כתיב שטיכך חמתו על בניו
 צחורצן ביתו מדרש צמדרש קינות: שחת מועדו.
 בית קדשי הקדשים ששם היה נועד לבניו שנאמר (שמות
 כה) ונועדתי לך שם: מלך ובהן. לדקיהו המלך
 ושריהו כהן גדול: (ז) נאר. ציטל וכן (מהלים פט)
 נארם צרימ עזדן: כיום מועד. שהיו שמחים
 ומשוררים צמוכו צקול רס כן נתנו האויבים צמרצנו
 קול שמחה: (ח) חשב ה' להשחית. זה ימים רבים
 שעלתה על דעתו כך שנאמר (ירמיה לג) כי על אפי ועל
 חמתי היתה לי העיר הזאת להסירה מעל פני: נטה
 קו. של משפט ליפרע על עוניו: מבלע. מהשחית:
 חי' וחומה. שורא וצר שורא חומה נמוכה שכנגד
 חומה גבוהה: (ט) מבעו בארץ שעריה. מדרש

ולא גלתה שכינה עמהם וכיון שגלו תינוקות גלתה
 שכינה עמהם הדא הוא דכתיב עולליה הלכו שבי
 לפני צר מיד.
 כז. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לג): ויצא מבת ציון מן בת
 כתיב א"ר אחא יש לנו מנה אחת יפה זה הקב"ה
 שכתוב בו (תהלים ט"ז) ה' מנת חלקי וכוסי
 כח. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לג): כל הדרה זה הקב"ה שנא'
 (שם ק"ד) הוד והדר לבשת ד"א כל הדרה זו סנהדרין
 דכתיב (משלי ל"א) עוז והדר לבושה דבר אחר כל הדרה
 אלו תלמידי חכמים דכתיב (ויקרא י"ט) מפני שיבה
 תקום והדרת פני זקן ד"א כל הדרה אלו המשמרות
 דכתיב (דה"ב כ) ומהללים להדרת קדש ד"א כל הדרה
 אלו התינוקות
 כט. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לג): היו שריה כאילים א"ר

בְּדַמְעוֹת עֵינַי חִמְרָמוֹ מֵעַי נִשְׁפָּךְ לָאָרֶץ כְּבִדִי עַל־שֹׁכֵר בַּת־עַמִּי בַעֲמֹף עוֹלָל וְיֹזֶנֶק בְּרַחֲבוֹת קִרְיָה: ^{לא} ם (יב) לְאִמָּתָם יֹאמְרוּ אֵיךְ דָּגַן וַיֵּין בְּהַתְעַפְּפָם כִּחְלָל בְּרַחֲבוֹת עִיר בְּהַשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל־חֵיק אִמָּתָם: ם (יג) מָה־אֶעֱיֹדֶךָ מָה אֲדַמָּה־לָּךְ הַבֵּת יְרוּשָׁלַם מָה אֲשׁוּה־לָּךְ וְאִנְחַמְךָ בַתּוֹלַת בַּת־צִיּוֹן כִּי־גִדּוֹל כִּי־ם שְׁבָרְךָ מִי יִרְפָּא־לָּךְ: ^{לב} ם (יד) נְבִיאֶיךָ חָזוּ לָךְ שׂוֹא וְתַפֵּל וְלֹא־גָלוּ עַל־עוֹנֶיךָ לְהָשִׁיב שְׁבִיתְךָ שְׁבוּתְךָ וַיַּחֲזוּ לָךְ מִשָּׂאוֹת שׂוֹא וּמִדוּחִים: ^{לג} ם (טו) סִפְקוּ עֲלֶיךָ כַּפִּים כָּל־עַבְרֵי דָרְךָ שָׁרְקוּ וַיִּנְעוּ רֹאשָׁם עַל־בֵּת יְרוּשָׁלַם הַזֹּאת הָעִיר שְׂיִאֲמְרוּ כְּלִילַת יָפִי מְשׁוּשׁ לְכָל־הָאָרֶץ: ^{לד} ם (טז) פָּצוּ עֲלֶיךָ פִּיהֶם כָּל־אוֹיְבֶיךָ שָׁרְקוּ וַיַּחֲרִקוּ־שֵׁן אֲמְרוּ בְּלָעְנוּ אֶךְ זֶה הַיּוֹם שִׁקְוִינָהוּ מִצָּאֲנוּ רְאִינוּ: ^{לה} ם (יז) עֲשֵׂה יִקְנֹק אֲשֶׁר זָמַם בְּצַע אֲמָרְתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה מִימֵי־קֶדֶם הָרֶם וְלֹא חָמַל וַיִּשְׁמַח עֲלֶיךָ אוֹיֵב הָרִים קָרַן צָרֶיךָ: ^{לו} ם (יח) צַעֲק לְבָם אֶל־אֲדֹנָי חוֹמַת

רש"י

לשון שוצצה, שוצצים (ישעיה מ) ולכן שוצצ: ומדוחים. הדיחוך מעלי: (טו) שרקו. נופח צפיו שיצלי"ר צלעו ודרך אדם לעשות כן הרואה דבר חשוב שמרצ וכלה: ב"י"ת יופי. כל היופי היה שלה: (טז) פצו ע"יך פיהם. מפני מה הקדים פ"ה לעי"ן מפני שהיו אומרים צפיהם מה שלא ראו צעיניהם: (יז) בצע אמרתו. כלה גורמו כמו (איוב ו) יתר ידו ויצעני: אשר צוה מימי קדם. שכתוב צמורה (ויקרא כו) ויספתי ליסרה אתכם שצע: (יח) פוגת.

מאיר המגילה

לד. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לד) ואין עוזר לה רבנן דהתם אמרין כד תספון כלה מדכרא שבעה יומין דמשתותא ורבנן דהכא אמרין כד יחופה ברא מדכר שלותא דביתיה דאבוי לה. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לד) ראוה צרים שחקו על משבתיה על שבתותיה כמד"א (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו ד"א על משבתיה על שמטותיה כמד"א (ויקרא כ"ה) ובשנה השביעית וגו' ד"א על משבתיה זה רבן יוחנן בן זכאי ששבת מתוכה. לו. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לה): חטא חטאה ירושלם אומות העולם אינן חוטאים אלא אע"פ שחוטאין אינן כלום אבל ישראל חטאו ולקו על כן לנידה היתה לטלטול היתה.

וגררוס: (יא) חמרמרו. רגזו"לירט צלעו דרך בני מעים כשמסליכם אדם לאור הס כוונים ומתחממרים: בעטף. פשמ"ר: (יג) מה אעידך ומה אדמה דך. לומר לך מה תממה על שצדך הלא אף לאומה פלונית אירע כמותך: מה אשודה דך ואנחמד. כשצאה לרה על אדם אומר לו אף צפלוני עלתה כך תנחומים הם לו: (יד) שוא ותפ"ל. דברים שאין בהם טעם וצלשון לע"ז אפלטטרי"מנט: ולא ג"ו על עונך. להוכיח דרך על פניך: להשיב שבותך. לישר משבותיך

בלא כח לפני רודף ר' הונא ר' אחא ר' סימון בשם ר' שמעון בן לקיש ורבנן בשם ר' חנינא היה אדם אומר לחבירו בירושלם הקריני דף אחד ואומר לו אין בי כח השניני פרק אחד אומר לו אין בי כח אמר להם הקב"ה תבא לכם שעה ואני עושה לכם כך וילכו בלא כח לפני רודף לא. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לד) זכרה ירושלם ימי עניה ומרודיה בימי עניותה זכרה מרדין שמרדה בהקב"ה לב. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לד) כל מחמדיה אלו דברי תורה כמד"א (תהלים י"ט) הנחמדים מזהב ומפז לג. ע"י איכ"ר (פ"א ס"י לד) בנפול עמה ביד צר רבנן דהתם אמרין נפיל תורא סגין טבחוי ורבנן דהכא אמרין נפל תורא תחרדן סכינתי